

ALEX
MICHAELIDES

MLČÍCÍ PACIENTKA

JEN ONA VÍ,
CO SE STALO...

JEN JÁ JI PŘIMĚJI
PROMLUVIT

motto

Mlčící pacientka

Vyšlo také v tištěné verzi

Objednat můžete na
www.motto.cz
www.albatrosmedia.cz

Alex Michaelides
Mlčící pacientka – e-kniha
Copyright © Albatros Media a. s., 2020

Všechna práva vyhrazena.
Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu majitelů práv.

ALBATROS MEDIA

ALEX
MICHAELIDES

MLČÍCÍ
PACIENTKA

Praha 2020

Přeložil Jakub Chodil

Mým rodičům

Proč stojí tu ta žena a nic nemluví?

– Eurípidés, *Alkéstis*

Deník Alicie Berensonové

14. července

Nevím, proč tohle píšu.

To není pravda. Možná to vím a jen si to nechci připustit.

Ani netuším, jak mám tomuhle říkat, té věci, co píšu. Přejde mi trochu namyšlené říkat tomu deník. Nemám přece nic tak moc důležitého, co bych mohla říci. Anne Franková si vedla deník. Nebo Samuel Pepys. Ne někdo jako já. Nazývat to „zápisník“ mi zase zní nějak moc akademicky. Jako kdybych do něj musela psát každý den, a to já nechci. Jakmile se z toho stane povinnost, nikdy u toho nevydržím.

Možná tomu nebudu říkat nijak. Così bezejmenného, do čeho občas píšu. To se mi líbí víc. Když něco pojmenujete, přestanete to vnímat v celistvosti, zapomenete, proč na tom záleží. Soustředíte se na slova, což je ve skutečnosti ta úplně nejnepodstatnější část, špička ledovce. Nikdy jsem to se slovy moc neuměla, vždycky jsem uvažovala v obrazech, vyjadřovala se malbami. Takže nebýt Gabriela, nikdy tohle psát nezačnu.

V poslední době se cítím z tolika věcí deprimovaná! Myslela jsem si, že se mi to daří dobře skrývat, ale postřehl to, jak jinak, všimne si všeho. Ptal se mě, jak mi to jde s obrazem, odpověděla jsem, že nejde. Donesl mi skleničku vína a já si s ní sedla k jídelnímu stolu, zatímco vařil.

Ráda Gabriela pozoruju, jak se pohybuje v kuchyni. Je to úžasný kuchař, elegantní, systematický, připomíná tanečníka. Ne jako já.

Já jen udělám binec.

„Bav se se mnou,“ řekl mi.

„Nemám co říct. Občas se prostě strašně zaseknu. Cítím se, jako kdybych se brodila bahnem.“

„Co kdybys zkusila ty myšlenky sepsat? Dělat si nějaké poznámky? Třeba to pomůže.“

„Ano, to by asi mohlo. Zkusím to.“

„Nemluv o tom, lásco. Prostě to udělej.“

„Dobře.“

Pořád do mě ryl, ale já nic nepodnikla. Až mi o pár dní později daroval drobnou knížku na psaní. Má černé desky, potažené kůží, a tlusté bílé stránky bez řádků. Přejela jsem po první stránce prsty, divila jsem se, jak je hladká. Pak jsem si ořezala tužku a začala.

A měl pravdu, samozřejmě. Už teď se cítím lépe. Sepisovat tohle všechno mi poskytuje uvolnění, místo, kde se můžu vyjádřit. Asi podobně jako terapie.

Gabriel to neřekl nahlas, ale je mi jasné, že o mě má obavy. A abych byla upřímná – proč bych taky nebyla? –, skutečný důvod, proč jsem souhlasila, že si povedu deník, byl, abych ho uklidnila, dokázala mu, že jsem v pořádku. Nesnesu pomyšlení, že má o mě strach. Nechci mu přivodit jakékoli obavy, udělat ho nešťastným nebo mu způsobit bolest. Tak moc Gabriela miluju! Nemám nejmenší pochyby, že je láskou mého života. Miluju ho tak plně, z celého srdce, že to někdy skoro nemůžu unést. Občas si říkám –

Ne. O tom psát nebudu.

Tohle bude záznam nápadů a postřehů, které mě umělecky inspiřují, věcí, které na mě mají tvůrčí dopad. Budu psát jen o pozitivních, veselých, normálních myšlenkách.

Žádné šílenosti sem nepustím.

ČÁST PRVNÍ

Kdo má oči, aby viděl, a uši, aby slyšel, přesvědčuje se,
že smrtelníci nedovedou zakrýt žádné tajemství.
Čí rty mlčí, ten prozrazuje tajemství špičkami prstů,
ze všech pórů mu proniká prozrazení.

– Sigmund Freud, *Zlomek analýzy případu hysterie*

Alicii Berensonové bylo třiatřicet let, když zabila svého manžela.

Byli svoji sedm let. Oba umělci – Alicia byla malířka a Gabriel známý módní fotograf. Měl velice osobitý styl, rád fotil vyhublé, polonahé ženy ze zvláštních, nelichotivých úhlů. Po jeho smrti narostla cena těchto fotografií do astronomických výšin. Abych byl upřímný, jeho práce mi přijde příliš vypočítavá a povrchní. Nemá tu niternou kvalitu, kterou se vyznačují Aliciiny nejlepší obrazy. Jistě, nevím o umění tolik, abych dokázal říct, zda Alicia Berensonová jako malířka ob stojí ve zkoušce času. Její nadání bude vždy zastíněno její pověstí, takže se to dá špatně objektivně určit. A můžete mě úplně s klidem obvinít, že jsem zaujatý. Jediné, co můžu nabídnout, je můj názor, ať už za něco stojí, nebo ne. Podle mě byla Alicia svým způsobem génus. Nejenže měla technické dovednosti, ale její malby také vynikaly podivnou schopností přitáhnout vaši pozornost, skoro až nuceně, a držet ji v ocelovém sevření.

Gabriel Berenson byl zavražděn před šesti lety. Bylo mu čtyřiačtyřicet let. Zemřel dvacátého pátého srpna. Možná si vzpomínáte, jaké bylo tehdy neobvykle horké léto, byly naměřeny jedny z nejvyšších teplot v dějinách. Den, kdy zemřel, byl nejteplejším dnem celého roku.

Gabriel posledního dne svého života vstal časně. Ve čtvrt na šest ráno ho od domu na severozápadě Londýna, ve kterém s Alicí bydlel, na okraji parku Hampstead Heath, vyzvedlo auto, které

ho odvezlo na focení v Shoreditchi. Den strávil na střeše fotografováním modelek pro časopis *Vogue*.

O tom, co dělala Alicia, se mnoho neví. Blížila se jí výstava a Alicia byla pozadu s prací. Pravděpodobně strávila celý den malováním v altánu na konci zahrady, který nedlouho předtím přeměnila v ateliér. Gabrielovo focení se nakonec protáhlo a tak ho zpátky domů zavezli až kolem jedenácté večer.

O půl hodiny později jejich sousedka, Barbie Hellmannová, zaslechla několik výstřelů. Barbie zatelefonovala na policii, která ze stanice na Haverstock Hillu vyslala v 11.35 policejní auto. K domu Berensonových dorazilo za necelé tři minuty.

Přední dveře byly otevřené. Dům byl pohroužený do černočerné tmy, nefungoval ani jeden z vypínačů. Policisté prošli předsíní a zamířili do obývacího pokoje. Pátrali po místnosti baterkami, ozařovali ji slabými proudy světla. Alicii našli stát u krbu. Její bílé šaty se ve světle přízračně leskly. Alicia nevypadala, že si je přítomnosti strážníků vědoma. Byla nehybná, zkamenělá, socha vytesaná z ledu, s podivným, vyděšeným výrazem ve tváři, jako kdyby se potýkala s nějakým neviditelným běsem.

Na podlaze ležela zbraň. Vedle ní, ve tmě, seděl nehybně Gabriel. Byl připoutaný k židli a kotníky a zápěstí měl svázané drátem. Zprvu si policisté mysleli, že je naživu. Hlavu měl nakloněnou kousek na stranu, jako kdyby byl omráčený. Pak paprsek světla odhalil, že Gabriel byl několikrát střelen do obličeje. Jeho pohledné rysy nadobro zmizely, zůstaly po nich jen spálené zčernalé krvavé cáry. Stěna za ním byla potřísněná úlomky lebky, mozkiem, vlasy a krví.

Krev byla všude. Rozstříknutá po stěnách, tekoucí v tmavých čúrcích v brázdách dřevěné plovoucí podlahy. Policisté si nejprve mysleli, že je to Gabrielova krev. Jenže jí tam bylo příliš mnoho. A pak se ve tmě něco zalesklo. Na zemi u Aliciinych nohou ležel nůž. Další paprsek světla odhalil krev, jež potřísnila Aliciiny bílé šaty. Strážník ji popadl za ruce a pozvedl je blíže ke světlu. Přes

žily na zápěstích se jí táhly dva hluboké řezy, čerstvé a velmi prudce krvácející.

Alicia se bránila snahám o záchranu jejího života, bylo třeba tří policistů, než ji přemohli. Odvezli ji do nemocnice Royal Free Hospital, jen pár minut autem odtud. Cestou se zhroutila a ztratila vědomí. Přišla o hodně krve, ale přežila.

Následujícího dne se probrala v soukromém pokoji v nemocnici. Policie ji zpovídala za přítomnosti jejího advokáta. Alicia po celou dobu nepronesla jediné slovo. Rty měla bledé, bez života, sem tam se zachvěly, ale nevyšel z nich ani hlásek, jediný zvuk. Neodpověděla na žádnou otázku. Nemohla nebo nechtěla mluvit. Nic neřekla, ani když ji obvinili z Gabrielovy vraždy. Zachovala mlčení, když ji zatkli, odmítla svou vinu zpochybnit, nebo ji přiznat.

Alicia už nepromluvila nikdy.

Její trvající mlčení celou událost změnilo z obyčejné domácí tragédie v něco mnohem velkolepějšího. V záhadu, která ovládla titulky novin a celé měsíce hýbala s představitostí veřejnosti.

Alicia nepromluvila, ale učinila jedno prohlášení. Namalovala obraz. Začalo to, když ji propustili z nemocnice a před začátkem procesu ji umístili do domácího vězení. Soudem přidělená psychiatrická sestra vypověděla, že Alicia skoro nejedla ani nespala, zato v jednom kuse jen malovala.

Alicia obvykle celé týdny, občas měsíce pracovala, než se pustila do nového obrazu. Čmárala nekonečné skici, aranžovala a měnila kompozici, experimentovala s barvami i formou. Obraz v sobě dlouho nosila, než ho přivedla v bolestech na svět. Každý tah štětcem byl přesně vyměřený. Nyní ale svůj tvůrčí proces drasticky urychlila a obraz dokončila jen pár dní po manželově vraždě.

Pro většinu lidí to stačilo, aby ji odsoudili. To, že se do ateliéru vrátila tak brzy po Gabrielově smrti, ukazovalo podle nich na neobvyklou necitlivost. Obludnou absenci lítosti, kterou se vyznačuje jen chladnokrevná vražedkyně.

Možná. Nezapomeňme, že ačkoli Alicia Berensonová byla vražedkyně, byla také umělkyně. Dává dokonalý smysl – mně alespoň ano –, že se chopila štětců a barev a vyjádřila své komplikované pocity na plátně. Není divu, že pro jednu k ní múza přišla tak snadno, pokud se dá o zármutku říci, že je na něm něco snadného.

Ten obraz byl autoportrét. Název umístila do levého spodního rohu, vyvedený světle modrými řeckými písmeny.

Jediné slovo:

ALKÉSTIS

2

Alkéstis je hrdinka řeckého mýtu. Velmi smutné romance. Alkéstis dobrovolně obětuje život za svého manžela, Adméta, umře místo něho, když se nenajde nikdo jiný. Nebylo jasné, jak se tenhle znepokojivý mýtus o sebeobětování vztahuje k Aliciině situaci. Pravý význam podobenství mi byl nějakou dobu neznámý. Až jednoho dne pravda vystoupala na povrch...

Ale jdu na to moc rychle. Předbíhám. Musím začít od začátku a nechat události, aby mluvily samy za sebe. Nesmím je přikrášlovat, překrucovat, nesmím v ničem lhát. Budu postupovat krok za krokem, pomalu a opatrně. Jenže kde mám začít? Měl bych se představit, ale možná ještě ne teď. Nakonec, já nejsem hlavní postavou tohoto příběhu. Tenhle příběh patří Alicii Berensonové, takže musím začít s ní. A s *Alkéstis*.

Ta malba je autoportrét, zobrazuje Alicii v jejím domácím ateliéru, pár dní po vraždě. Stojí před stojanem s plátnem, v ruce má štětec. Je nahá. Její tělo je vykresleno v surových detailech. Na kostnatá ramena jí spadají prameny dlouhých, rudých vlasů, pod bledou kůží jí vyvstávají modravé žíly, na obou zápěstích má čerstvé jizvy. Štětec svírá mezi prsty. Kape z něj červená barva, nebo je to krev?

Je zachycena uprostřed aktu malování, ale plátno je přitom prázdné, stejně jako její výraz. Hlavu má otočenou přes rameno a zírá přímo na přihlížející. Ústa otevřená, rty od sebe. Němá.

Jean-Felix Martin, manažer malé galerie v Soho, ve které Alicia působila, učinil během procesu kontroverzní rozhodnutí, označované mnohými za oportunistické a nechutné, a *Alkéstis* nechal vystavit. Skutečnost, že malířka byla v té době za mřížemi za vraždu manžela, způsobila, že se poprvé v dlouhé historii galerie tvořily před vstupem fronty.

Stál jsem v řadě s ostatními zvrhlými milovníky umění, čekal jsem, ozářený rudým neonovým světlem sex shopu vedle, až se dostanu dovnitř. Jeden po druhém jsme se nakonec posunuli přes práh. Jakmile jsme byli v galerii, nahnali nás k obrazu, jako vzrušený dav na pouti proplétající se strašidelným domem. Konečně jsem se ocitl v čele řady a spatřil na vlastní oči *Alkéstis*.

Hleděl jsem na ten obraz, zíral do Aliciiny tváře, snažil se vyložit si pohled v jejích očích, snažil jsem se ji pochopit, ale portrét se mi nepodvolil. Alicia mi pohled vracela. Jako prázdná maska – nečitelná, neproniknutelná. Nenašel jsem v jejích rysech ani nevinu, ani provinění.

Ostatní lidé ji odhadli okamžitě.

„Čiré zlo,“ zašeptala žena za mnou.

„Že ano?“ přisvědčil její společník. „Chladnokrevná svině.“

Trochu nefér, pomyslel jsem si. Vždyť jí vina zatím nebyla prokázána. Na tom už ale nezáleželo. Bulvár ji už stačil vykreslit jako padoucha. *Femme fatale*, černou vdovu. Zrůdu.

Fakta hovořila poměrně jasně. Alicii našli vedle Gabrielova těla, na zbrani byly pouze její otisky. Nebylo žádných pochyb, že Gabriela zavraždila ona. *Proč* ho zavraždila, na druhou stranu zůstávalo záhadou.

O vraždě se v médiích dlouze debatovalo a tisk, rozhlas i ranní talkshow nabízely spousty teorií. Zvaly si odborníky, aby vysvětlili,

odsoudili nebo ospravedlnili Aliciiny činy. Byla obětí domácího násilí, dohnanou do krajnosti, než nakonec dopadla poslední kapka? Další teorie mluvila o nepovedených milostných hrátkách – manžela přece našli svázaného, ne? Někteří měli podezření, že příčinou byla stará dobrá nevěra, která Alicii dohnala k vraždě. Že by jiná žena? Jenže u soudu Gabriela jeho bratr popsal jako oddaného manžela, hluboce zamilovaného do své ženy. Tak co peníze? Alicia z jeho smrti moc nezískala. To ona měla peníze, zdědila je po svém otci.

A tak se to táhlo dál, nekonečné spekulace, žádné odpovědi, jen víc a víc otázek. Ohledně Aliciiných motivů a jejího následného mlčení. Proč odmítala mluvit? Co to znamenalo? Skrývala něco? Ochraňovala někoho? Pokud ano, tak koho? A proč?

Pamatuju si, jak mě tenkrát napadlo, že zatímco všichni o Alicii mluví, píšou a hádají se, ve středu tohoto horečného, hlučného povyku spočívá prázdnota, ticho. Záhada.

Během procesu soudce pokládal Aliciino odmítání promluvit za přitěžující okolnost. Nevinní lidé, poznamenal soudce Alverstone, obvykle nevinu hlasitě prohlašují, a často. Alicia nejenže neřekla nic, ale taky neprojevila žádné známky lítosti. Během soudu ani jedinkrát neplakala, novináři to pěkně rozmázli, její obličej zůstal nehnutý, chladný. Jako z kamene.

Obhajobě nezbývalo než podat žádost o snížení odpovědnosti. Alicia trpěla celou řadou psychických problémů, tvrdili, které měly počátky už v dětství. Soudce mnohé z toho odmítl jako výmysl, ale nakonec se nechal přesvědčit Lazarem Diomedem, profesorem forenzní psychiatrie na Imperial College a klinickým vedoucím Grove, detenčního forenzního ústavu na severu Londýna. Profesor Diomedes argumentoval tím, že Aliciina nechuť mluvit sama o sobě dokazuje hlubokou psychologickou nerovnováhu a že Alicia by měla být s ohledem na to souzena.

Celé to byl jen způsob, jak říci něco, co psychiatři neradi prohlašují přímo.

Diomedes tvrdil, že se Alicia zbláznila.

Bylo to jediné vysvětlení, které dávalo smysl. Proč by jinak k židli přivazovala muže, jehož milovala, a střílela ho zblízka do obličeje? A pak neprojevila ani záchvěv lítosti, nepodala žádné vysvětlení, neřekla vlastně ani slovo? Musí být šílená.

Musí být.

Soudce Alverstone nakonec žádost o snížení odpovědnosti přijal a poradil porotě, aby se jí řídila. Alicia byla potom přijata do Grove, pod dohled téhož profesora Diomeda, jehož výpověď měla na soudce takový vliv.

Pokud Alicia nezešlela, tedy pokud její němota byla předstíraná, pouhé představení pro porotu, pak to zabralo. Vyhnula se dlouhému pobytu ve vězení, a kdyby se plně zotavila, mohla být za pár let propuštěna. Tohle byla ta nejlepší chvíle začít předstírat uzdravování se, ne? Sem tam utrousit pár slov, pak o něco více, skládat první věty, začít pomalu projevovat nějaký smutek... Jenže ne. Ubíhal týden za týdnem, měsíc za měsícem, postupně celé roky – a Alicia nepromluvila.

Jen mlčela.

A tak, když nepřišla žádná další odhalení, ztratila zklamaná média o Alicii Berensonovou nakonec zájem. Vstoupila do řad krátce slavných zabijáků, s tvářemi, které si pamatujeme, ale se jmény, jež jsme zapomněli.

Ne všichni z nás, musím připustit. Některé lidi včetně mě mýtus o Alicii Berensonové a jejím nekončícím mlčení nadále fascinuje. Jsem psychoterapeut, takže mi bylo jasné, že po Gabrielově smrti utrpěla vážné trauma, a tohle ticho bylo manifestací onoho traumatu. Nebyla schopná vyrovnat se s tím, co udělala, a tak se zasekla a zastavila, jako rozbité auto. Chtěl jsem ji pomoci zase nastartovat, pomoci Alicii vypovědět její příběh, uzdravit ji a vrátit do normálu. Chtěl jsem ji *spravit*.

Nechci znít domýšlivě, ale cítil jsem se být výjimečně kvalifikovaný pro to Alicii Berensonové pomoci. Jsem forenzní psychoterapeut,

zvyklý pracovat s těmi nejrozbitějšími, nejzranitelnějšími členy společnosti. A něco na jejím příběhu se mě osobně dotklo. Od začátku jsem k ní cítil silnou empatii.

Bohužel jsem tehdy stále pracoval v Broadmooru, a tak léčba Alicie mohla – měla – zůstat pouhým snem, kdyby nečekaně nezasáhl osud.

Skoro šest let poté, co Alicii přijali, se v Grove uvolnilo místo forenzního psychoterapeuta. Sotva jsem uviděl inzerát, věděl jsem, že nemám na výběr. Poslechl jsem svůj instinkt a poslal jim svůj životopis.

3

Jmenuju se Theo Faber. Je mi dvaadvacet let. A stal jsem se psychoterapeutem, protože mám v hlavě bordel. Taková je pravda, ačkoli to není to, co jsem řekl při pohovoru, když se mě na to zeptali.

„Co myslíte, že vás přivedlo k psychoterapii?“ pohlédla na mě Indira Sharmová přes okraj svých brýlí.

Indira dělala v Grove odbornou psychoterapeutku. Táhllo jí na šedesát, měla kulatou tvář a dlouhé černé vlasy se známkami šedin. Lehce se na mě usmála, jako kdyby mě chtěla ujistit, že ta otázka není chyták, jen drobný dotaz, předskokan pro náročnější otázky, které přijdou později.

Zaváhal jsem. Cítil jsem, jak si mě ostatní členové komise prohlíží. Vědomě jsem se soustředil na udržování očního kontaktu a odrecitoval předem připravenou odpověď, příběh vzbuzující sympatie, o tom, že jsem v pubertě pracoval na brigádě v domově důchodců, jak to ve mně probudilo zájem o psychologii a jak to vedlo k postgraduálnímu studiu psychoterapie, a tak dále.

„Asi jsem chtěl pomáhat lidem,“ řekl jsem a pokrčil rameny. „To je celé.“

Je to hovadina.

Chci říct, samozřejmě že jsem chtěl pomáhat lidem. Ale to byl druhořadý cíl – především v době, kdy jsem nastoupil na školu. Skutečná motivace byla čistě sobecká. Snažil jsem se pomoci sám sobě. Myslím si, že to sedí na většinu lidí, kteří se začnou věnovat mentálnímu zdraví. Takle konkrétní profese nás přitahuje, protože jsme rozbití. Psychologii studujeme, abychom se uzdravili. Jiná otázka je, zda jsme ochotni si to přiznat, nebo ne.

Naše první roky jako lidských stvoření leží v období před pamětí. Rádi o sobě uvažujeme tak, že jsme se vynořili z prapůvodní mlhy s plně zformovanými osobnostmi, jako Afrodita, vystupující dokonale z mořské pěny. Ale díky postupujícímu výzkumu vývoje mozku víme, že to není pravda. Do světa se rodíme s mozkem napůl hotovým, spíše jako bahnitý kus hlíny než božská Olympanka. Psychoanalytik Donald Winnicott to vystihl nejlépe: „Není nic takového jako dítě.“ Vývoj našich osobností se neděje v izolaci, ale ve vztazích s jinými. Jsme tvarováni a dokončováni neviděnými, zapomenutými mocnostmi, konkrétně našimi rodiči.

Je to děsivá skutečnost. Kdo ví, jakou potupu jsme utrpěli, jaké trápení a týrání, v tomto období před pamětí? Naše osobnosti byly utvořeny, a my o tom ani nevíme. Já osobně jsem vyrostl plný nervozity, strachu, úzkosti. Ta úzkost, zdá se, započala před mým zrozením a existovala nezávisle na mně. Mám ale podezření, že hlavně vzešla ze vztahu s otcem, v jehož přítomnosti jsem nikdy nebyl v bezpečí.

Otcovy nepředvídatelné a náhodné výbuchy vzteku činily z každé situace potenciální minové pole. Neškodná poznámka nebo nesouhlasný tón hlasu mohly probudit jeho hněv a odstartovat příšerné záchvaty, před kterými nebylo záchrany. Když křičel, třásl se celý dům, zaháněl mě svým hlasem po schodech nahoru do mého pokoje. Měl jsem ve zvyku zaplout pod postel, schovávat se pod ní, co nejbližší u stěny. Vdechoval jsem ten zatuchlý vzduch, modlil se,

aby mě cihly pohltily a já zmizel. Jenže jeho ruka mě vždy našla, popadla mě a vytáhla ven. Vždy si stáhl opasek a zasvištěl jím ve vzduchu, než udeřil. Každý náraz mnou hodil na stranu a popálil mě na kůži. A pak výprask skončil, stejně náhle jako začal. Býval jsem odhozen na podlahu jako špinavá košile. Hladová panenka, odmrštěná rozzlobeným batoletem.

Nikdy jsem si nebyl jistý, co jsem udělal, že jsem vyvolal jeho hněv, ani jestli jsem si ho zasloužil. Ptal jsem se matky, proč je na mě táta v jednom kuse tak naštvaný, a ona jen zoufale pokrčila rameny a řekla: „Jak to mám vědět? Tvůj táta je úplný cvok.“

Když prohlásila, že je cvok, nedělala si legraci. Kdyby ho dneska vyšetřil psychiatr, mám podezření, že by u něj diagnostikoval poruchu osobnosti, nemoc, která po celý jeho život zůstala neléčenná. Výsledkem bylo dětství a dospívání posedlé hysterií a fyzickým násilím, hrozbami, slzami a rozbíjením skla.

Byly tam i chvíle štěstí, většinou když byl táta z domu. Pamatuju si, jak byl jednu zimu na měsíc v Americe na obchodní cestě. Třicet dní jsme s mámou měli dům a zahradu jen pro sebe, bez dohledu. Toho prosince v Londýně hustě sněžilo, takže celá zahrada byla pohřbená pod tlustým křupavým bílým kobercem. S mámou jsme postavili sněhuláka. Možná podvědomě, možná ne, jsme ho vytvořili k obrazu našeho chybějícího pána. Pokřtil jsem ho jako „tátu“ a skutečně, s obřím břichem, dvěma černými kameny místo očí a dvěma šikmými větvičkami jako přísným obočím ho připomínal. Iluzi jsme dokončili tím, že jsme mu dali otcovy rukavice, klobouk a deštník. A jakmile byl hotový, příšerně jsme ho zkoulovali a smáli se u toho jako zlobivé děti.

Té noci přišla silná sněhová přehánka. Máma si šla lehnout a já předstíral, že spím. Po nějaké době jsem se vyplížil na zahradu a stál pod padajícím sněhem. Natáhl jsem před sebe ruce, chytal na ně sněhové vločky, pozoroval jsem, jak se mi rozpouštějí na prstech.

Přišlo mi to radostné a frustrující zároveň, vyjadřovalo to nějakou pravdu, kterou jsem nedokázal vystihnout. Moje slovní zásoba byla příliš omezená, jazyk nebyl dostatečným prostředkem, kterým bych ji popsal. Lapat rozpouštějící se sněhové vločky je docela jako lapat štěstí, snaha vlastnit, která okamžitě přijde vniveč. Připomnělo mi to, že za zdmi toho domu je celý svět. Rozlehlý svět plný nepředstavitelné krásy, svět, který v té době ležel mimo můj dosah. Vzpomínka na tu chvíli se mi za uplynulá léta opakovaně vracela. Jako kdyby trápení, které ten okamžik obklopovalo, dalo té krátké chvíli svobody větší jas. Droboučké světýlko planoucí v temnotě.

Došlo mi, že mou jedinou nadějí na přežití bylo stáhnout se, fyzicky i psychicky. Potřeboval jsem utéct daleko, hodně daleko. Jen tak jsem mohl být v bezpečí. A nakonec jsem v osmnácti měl dost dobré známky, abych si zajistil místo na univerzitě. Opustil jsem to vězení maskující se za dvojdomek v Surrey a myslel si, že jsem svobodný.

Pletl jsem se.

Tehdy jsem to ještě nevěděl, ale bylo příliš pozdě. Přijal jsem otce do sebe, vstřebal jsem ho, pohřbil ho hluboko v podvědomí. Nezáleželo, jak daleko jsem utekl, nosil jsem ho v sobě, ať jsem šel kamkoli. Byl jsem pronásledován pekelným, neúnavným chórem furií, všechny jeho hlasem ječely, že jsem zbytečný, hnusný, k ničemu.

Během prvního semestru na vysoké, během té první studené zimy, se hlasy tak zhoršily, že mě ochromily, začaly mě ovládat. Byl jsem paralyzovaný strachem, nedokázal jsem vyjít ven, bavit se nebo si najít přátele. Jako kdybych domov nikdy neopustil. Bylo to beznadějně. Byl jsem poražený, lapený v pasti. Zahnaný do kouta. Bez cesty ven.

Nabízelo se jediné řešení.

Chodil jsem od jedné lékárny k druhé a kupoval krabičky paracetamolu. Koupil jsem si jich najednou jen pár, abych nevyvolal podezření, ale bylo to fuk. Nikdo mi nevěnoval žádnou pozornost. Zřejmě jsem byl tak neviditelný, jak jsem se cítil.

V mém pokoji bylo chladno, prsty jsem měl ztuhlé a necitlivé, když jsem jimi krabičky otevíral. Spolknout všechny prášky vyžadovalo obrovské úsilí. Ale přiměl jsem se, jednu hořkou tabletu za druhou. Potom jsem si vlezl do nepohodlné, úzké postele. Zavřel jsem oči a čekal jsem na smrt.

Jenže smrt nepřicházela.

Místo toho mi útroby probodla spalující, křečovitá bolest. Zlomil jsem se v pase a pozvracel se, celý jsem se pokryl žlučí a napůl strávenými léky. Ležel jsem tam ve tmě s plamenem spalujícím mi vnitřnosti tak dlouho, že mi to přišlo jako věčnost. A pak, pomalu, jsem si v té temnotě něco uvědomil.

Já nechci umřít. Ještě ne. Ne, když jsem ještě nežil.

A to mi dodalo jistou naději, i když neurčitou a špatně popsateľnou. Každopádně mě to dohnalo k pochopení, že to sám nezvládnou a že potřebuju pomoc.

Našel jsem ji v podobě Ruth, psychoterapeutky, kterou mi doporučila univerzitní poradenská služba. Ruth byla bělovlasá a při těle, bylo na ní něco babičkovského. Měla příjemný úsměv, kterému jsem chtěl věřit. Zpočátku toho moc neřekla. Jen mi naslouchala, zatímco jsem mluvil. Mluvil jsem o svém dětství, o domově, o rodičích. A jak jsem mluvil, přišel jsem na to, že bylo jedno, jak znepokojivé detaily jsem zmínil, sám jsem necítil nic. Byl jsem odříznutý od vlastních emocí, jako ruka amputovaná v zápěstí. Mluvil jsem o bolestivých vzpomínkách a sebevražedném nutkání, ale necítil jsem je.

Občas jsem se ale podíval Ruth do tváře. A k mému překvapení se jí v koutcích očí sbíraly slzy, zatímco naslouchala. Možná je to obtížné pochopit, ale ty slzy nebyly její.

Byly moje.

Tehdy jsem tomu nerozuměl. Ale takhle terapie funguje. Pacient předá nepřijatelné, ošklivé pocity terapeutce a terapeut podrží všechno, co se on bojí cítit, a cítí to za něj. A pak, velice pomalu, mu ty pocity vrací. A Ruth je předávala zpátky mně.

S Ruth jsme se vídali následujících pár let. Stala se tou jedinou stálou věcí v mém životě. Skrze ni jsem si osvojil nový druh vztahu s jinou lidskou bytostí. Vztahu založeného na vzájemném respektu, upřímnosti a laskavosti, ne na obviňování, vzteku a násilí. Postupem času jsem začal sám sebe brát jinak. Necítil jsem se tak prázdný, tak vyděšený, byl jsem schopnější citů. Ten nenávidný vnitřní chór mě nikdy úplně neopustil, ale nyní jsem se mu mohl bránit Ruthiným hlasem, takže jsem mu nevěnoval tolik pozornosti. Výsledkem bylo, že se hlasy v mojí hlavě utišily a někdy na čas zmizely. Cítil jsem se uklidněný, občas dokonce šťastný.

Bylo zjevné, že mi psychoterapie doslova zachránila život. A co je ještě důležitější, drasticky zlepšila jeho kvalitu. Léčba mluvením byla stěžejní v tom, kým jsem se stal. Ve velice hlubokém smyslu mě definovala.

Věděl jsem, že je mým posláním.

Po univerzitě jsem pokračoval v dalším studiu psychoterapie v Londýně. Během něho jsem se s Ruth nadále vídal. Stále mě podporovala a povzbuzovala, ale varovala mě, abych k cestě, kterou jsem si vybral, přistupoval realisticky. „Není to lehká věc,“ tak to popsala. Měla pravdu. Pracovat s pacienty, špinit si ruce... No, ukázalo se, že to není nic příjemného.

Pamatuju si první návštěvu v detenčním psychiatrickém ústavu. Pár minut po mém příchodu si jeden pacient stáhl kalhoty, dřepel si a přímo přede mnou se vykálel na podlahu. Smrdutá kopa. A další incidenty, ne tak nechutné, ale stejně dramatické. Ošklivé nepovedené sebevraždy, pokusy o sebepoškození, nezvladatelné záchvaty hysterie a zármutku... Všeho toho na mě bylo příliš. Ale pokaždé jsem odněkud načerpal do té doby nepoznanou houževnatost. Přestalo to být tak těžké.

Je zvláštní, jak rychle se člověk přizpůsobí tomu divnému novému světu psychiatrické léčebny. Šílenství vám začne připadat víc a víc přijatelné. A nejenom šílenství ostatních, ale i to vaše vlastní.

Věřím, že jsme všichni šílení, jen každý v jiném ohledu.

A proto – a takhle – jsem soucítil s Alicí Berensonovou. Byl jsem jeden z těch, kteří měli štěstí. Díky úspěšnému terapeutickému zákroku v mládí jsem se dokázal vysoukat přes okraj pomyslné psychické temnoty. V duchu mě ta druhá možnost ale navždy nahlodávala. Mohl jsem se zbláznit a skončit po zbytek života zavřený v ústavu, tak jako Alicia.

Samozřejmě, Indiře Sharmové jsem nic z toho nemohl povědět, když se mě zeptala, proč jsem se stal psychoterapeutem. Byl to přece pracovní pohovor, a když nic jiného, věděl jsem, co se ode mě čeká.

„Myslím si,“ řekl jsem, „že nakonec je to studium, co z vás udělá psychoterapeuta. Bez ohledu na to, jaké byly vaše původní záměry.“

Indira moudře pokývala hlavou. „Ano, souhlasím. Svatá pravda.“

Pohovor proběhl dobře. Indira mi řekla, že moje zkušenosti s prací v Broadmooru mi poskytly výhodu. Dokazovaly, že se dovedu vyrovnat s velkým psychickým náparem. Práci mi nabídli hned na místě a já přijal.

O měsíc později jsem byl na cestě do Grove.

4

Do Grove jsem dorazil hnaný studeným lednovým větrem. Po stranách silnice se tyčily holé stromy jako kostlivci. Nebe bylo bílé a těžké sněhem, který ne a ne začít padat.

Postavil jsem se před vchod a vytáhl z kapsy cigarety. Víc než týden jsem nekouřil. Slíbil jsem si, že tentokrát to dodržím a vážně s tím přestanu. A přitom jsem se už vzdával. Zapálil jsem si a byl jsem sám ze sebe otrávený. Psychoterapeuti často kouření berou jako nevyřešenou závislost. Takovou, na které by měl každý slušný terapeut zapracovat a překonat ji. Nechtěl jsem vejít dovnitř a smr-

děť po cigaretách, takže jsem si do pusy hodil pár mentolek, žvýkal je během kouření a přešlapoval z nohy na nohu.

Třásl jsem se, ale abych byl upřímný, bylo to spíše z nervů než ze zimy. Začínal jsem mít pochyby. Nadřizený v Broadmooru si nebral servítky a přímo mi oznámil, že dělám chybu. Naznačil, že si odchodem ničím nadějnou kariéru. O Grove se vyjadřoval opovržlivě, a co teprve o profesoru Diomedovi.

„Neobvyklý muž. Věnuje se hodně skupinovým terapiím, chvíli pracoval s Foulkesem. V osmdesátých letech vedl nějaké alternativní terapeutické společenství v Hertfordshiru. Takové modely terapie nejsou ekonomicky výnosné, hlavně v dnešní době...“ Na okamžik zaváhal a pokračoval tišším hlasem: „Nepokouším se vás zastrašit, Theo. Ale slyšel jsem zvěsti, že to tam zavřou. Za šest měsíců byste mohl skončit bez práce... Jste si jistý, že si to ještě nerozmyslíte?“

Zaváhal jsem, ale jenom ze zdvořilosti.

„Jsem si jistý,“ řekl jsem.

Zakroutil hlavou. „Přijde mi to jako kariérní sebevražda. Ale pokud jste rozhodnutý...“

Nepověděl jsem mu o Alicii Berensonové a mojí touze ji léčit. Mohl jsem to zaobalit do termínů, kterým by rozuměl. Říci mu, že po zkušenostech s prací s ní bych měl materiál na knihu nebo nějakou jinou publikaci. Věděl jsem ale, že na tom nesejde, stejně by prohlásil, že dělám chybu. Možná měl pravdu. Zrovna jsem se to chystal zjistit.

Zašlápl jsem nedopalek, uklidnil se a vstoupil dovnitř.

Grove se nacházelo v nejstarší části Edgwareské nemocnice. Původní viktoriánská budova z červených cihel byla dávno obklopena a zastíněna většími, o dost ošklivějšími přístavbami a rozšířeními. V srdci tohoto komplexu leželo Grove. Jedinou známkou poukazující na přítomnost jeho nebezpečných obyvatel byla řada bezpečnostních kamer, rozmístěných na vrších plotů,

připomínajících hejno dravých ptáků. Někdo se vynasnažil, aby recepce působila co nejprívětivěji. Velké modré sedačky, neumělé dětinské malůvky vytvořené pacienty rozvěšené po zdech. Spíše mi to připomínalo školku než detenční psychiatrický ústav.

Po mém boku se objevil vysoký muž. Zazubil se na mě a podal mi ruku. Představil se jako Yuri, vrchní psychiatrický ošetřovatel.

„Vítejte v Grove,“ řekl mi Yuri. „Obávám se, že se nedočkáte velké vítací komise. Jen mě.“

Yuri byl pohledný, silně stavěný, něco pod čtyřicet. Měl tmavé vlasy a na krku se mu vinulo jakési tetování, vyčuhovalo nad límec košile. Smrděl tabákem a strašně sladkou vodou po holení. A i když mluvil s přízvukem, jeho angličtina byla bez chybičky.

„Přestěhoval jsem se sem před sedmi lety z Lotyšska,“ pověděl mi, „a neznal jsem tehdy ani jediný slovo anglicky. Ale do roka jsem mluvil plynně.“

„To je působivé.“

„Ani ne. Angličtina je lehký jazyk. Měl byste zkusit lotyšštinu.“

Zasmál se a natáhl se po cinkajícím svazku klíčů, který mu visel u boku. Odepnul z něj jednu sadu a podal mi ji.

„Tyhle budete potřebovat k jednotlivým pokojům. A ke vstupu na různá oddělení si budete muset zapamatovat hesla.“

„To je teda věc. V Broadmooru jsem tolik klíčů neměl.“

„Jo, no... Nedávno jsme docela posílili bezpečnostní opatření... Co se k nám přidala Stephanie.“

„Kdo je Stephanie?“

Yuri mi neodpověděl, jen kývl k ženě, která se vynořila z kanceláře za recepčním stolem. Pocházela zřejmě z Karibiku, bylo jí tak čtyřicet pět a měla vlasy střižené nakrátko. „Jmenuju se Stephanie Clarkeová,“ představila se. „Jsem ředitelka Grove.“

Stephanie se na mě falešně usmála. Potřásl jsem jí rukou a povšiml si, o kolik silnější má stisk než Yuri a o kolik méně přátelský.

„Coby ředitelka tohoto ústavu,“ začala, „je bezpečnost mojí nejvyšší prioritou. Jak bezpečnost pacientů, tak i personálu. Pokud nejste v bezpečí vy, nejsou v bezpečí ani pacienti.“ Pak mi podala drobné zařízení – osobní alarm. „Mějte ho neustále u sebe. Neopovažujte se ho nechávat v kanceláři.“

Odolal jsem nutkání zvolat: „Ano, madam!“ Bylo lepší mít ji na své straně, pokud jsem chtěl mít jednoduchý život. Stejnou taktiku jsem používal u všech předchozích panovačných ředitelů oddělení. Vyhybat se konfrontacím a držet se mimo dohled.

„Rád vás poznávám, Stephanie,“ řekl jsem s úsměvem.

Stephanie kývla, ale úsměv neopětovala. „Yuri vás dovede do vaší kanceláře.“ Otočila se a bez dalšího slova odpochovala pryč.

„Pojďte za mnou,“ pobídl mě Yuri.

Došel jsem s ním ke vstupu na oddělení – k ohromným zesíleným ocelovým dveřím. Vedle nich stál detektor kovů, obsluhovaný jedním strážným.

„Určitě víte, jak to chodí,“ řekl Yuri. „Žádné ostré předměty, nic, co by mohlo posloužit jako zbraň.“

„Žádné zapalovače,“ dodal strážný, když mě prošacoval a vylovil mi zapalovač z kapsy. Hodil po mně přísným pohledem.

„Omlouvám se,“ vyhrkl jsem. „Zapomněl jsem, že ho mám.“

Yuri mi pokynul, abych šel za ním. „Ukážu vám vaši kancelář,“ řekl. „Všichni jsou na komunitní schůzi, takže je tu docela klid.“

„Můžu se k nim přidat?“

„Na komunitku?“ Yuriho to zřejmě překvapilo. „Nechcete si nejdřív odložit věci?“

„To můžu udělat později. Pokud vám to nevádí.“

Pokrčil rameny. „Jak je libo. Tudy.“

Vedl mě propojenými chodbami, oddělenými od sebe zamčenými dveřmi. Strídal se rytmus otevírání, vyjíždějících čepů a klíčů otáčejících se v zámcích. Postupovali jsme pomalu.

Bylo docela znát, že za uplynulé roky se na údržbu budovy moc financí nevydalo. Ze zdí se odlupovala barva a chodby páchly plísní a zatuchlinou.

Yuri se zastavil před zavřenými dveřmi a přikývl. „Jsou tady,“ prohlásil. „Račte dále.“

„Dobře, děkuju.“

Zaváhal jsem, abych sebral odvahu. Pak jsem otevřel a vešel dovnitř.

5

Komunitka se pořádala v dlouhé místnosti s vysokými zamřížovanými okny, poskytujícími výhled na zeď z červených cihel. Ve vzduchu se vznášela vůně kávy a mísila se s pachem Yuriho vody po holení. Sedělo tam asi třicet lidí v kruhu. Většina z nich svírala v rukou papírové kelímky s čajem nebo kávou, zívali a dělali, co mohli, aby se probudili. Ti, kteří už kafe dopili, si s kelímky pohrávali, mačkali je, zašlapávali nebo trhali na kousky.

Komunitní schůze se konala jednou nebo dvakrát denně. Bylo to něco na pomezí administrativní schůze a skupinové terapie. Hromadně se tu probíraly problémy týkající se provozu ústavu nebo péče o pacienty. Jak profesor Diomedes rád říkal, šlo o pokus zapojit pacienty do procesu jejich vlastní léčby a povzbudit je v převzetí odpovědnosti za vlastní zdraví. Není třeba vysvětlovat, že to ne vždycky vycházelo. Diomedovy zkušenosti se skupinovou terapií způsobily, že měl vřelý vztah ke všem možným schůzím a podporoval tolik práce ve skupině, kolik jen šlo. Dalo by se říci, že byl nejšťastnější, když na něj koukalo publikum. *Vyzařuje z něj aura divadelního impresária*, pomyslel jsem si, když se zvedl ze židle, aby mě přivítal. Přistupoval ke mně s otevřenou náručí a kynul mi, ať postoupím dále.

„Theo. Tady vás máme. Přidejte se k nám, pojďte, pojďte.“

Hovořil s lehkým řeckým přízvukem, stěží znatelným. Skoro se ho zbavil, žil už v Anglii více než třicet let. Byl to pohledný muž, a přesto, že mu bylo přes šedesát, vypadal o hodně mladší. Měl mladistvou, rošťáckou povahu, působil spíš jako veselý strejda než psychiatr. To neznamená, že nebyl oddaný péči o své pacienty. Do práce ráno chodil dříve než uklízečky a zdržel se dlouho potom, co noční tým vystřídal denní směnu, někdy dokonce strávil noc na gauči v kanceláři. Měl za sebou dva rozvody a rád říkal, že třetí a nejspěšnější manželství uzavřel s Grove.

„Posaďte se tady,“ ukázal mi na prázdnou židli po jeho boku. „Sedněte si, sedněte si.“

Udělal jsem, co po mně chtěl. Diomedes mě představil ve velkém stylu. „Dovolte mi seznámit vás s naším novým psychoterapeutem, Theem Faberem. Doufám, že spolu se mnou Thea přivítáte v naší malé rodince –“

Zatímco mluvil, rozhlížel jsem se po kruhu a hledal v něm Alicii. Nikde po ní ale nebylo ani vidu. S výjimkou profesora Diomeda, oblečeného v padnoucím obleku s kravatou, byli všichni ostatní většinou v košilích s krátkým rukávem nebo tričkách. Dalo se dost špatně poznat, kdo tam byl pacient a kdo zaměstnanec.

Několik tváří jsem znal. Například tu Christianovu. Znal jsem ho z Broadmooru. Psychiatr se zlomeným nosem a tmavými vousy, hrával ragby. Docela pohledný, takovým drsným, zmláceným způsobem. Z Broadmooru odešel krátce poté, co jsem tam začal. Neměl jsem Christiana moc v oblíbě, ale je pravda, že jsem ho dobře neznal, nepracovali jsme spolu vůbec dlouho.

Z pohovoru jsem si samozřejmě pamatoval Indiru. Usmála se na mě. Pocítil jsem k ní vděk, jediná se na mě dívala s přátelským výrazem. Pacienti na mě většinou zírali nevrle a s nedůvěrou. Nezáležal jsem jim to. Týrání, kterým si prošli – fyzickým, psychologickým, sexuálním –, způsobilo, že zabere hodně dlouhou dobu, než mi budou schopni věřit, a možná se tak nestane nikdy. Uvědomil